

Richtsnoeren voor het opzetten van een monitoring in het kader van autocontrole door operatoren in de primaire dierlijke productie in PFAS-risicozones

Inleiding en algemene principes

Het FAVV raadt in alle omstandigheden af om water of voeder dat gecontamineerd is te gebruiken voor het drinken en voederen van dieren. Dit kan bezwaarlijk een goede praktijk genoemd worden. De kans bestaat dat een deel van de contaminatie zal opgenomen worden door de dieren en uitgescheiden of opgeslagen worden in weefsels. Indien een operator dit toch wenst te gebruiken, is het noodzakelijk om in het kader van zijn autocontrole een monitoring van de eindproducten te voorzien om zich ervan te verzekeren dat die eindproducten conform zijn. Desgevallend kan de operator voor putwater bijkomend een monitoring uitvoeren om eventuele evolutie van de contaminatie te volgen en indien van toepassing de monitoring van de eindproducten aan te passen. Dit principe is ook van toepassing op andere bronnen van contaminatie bij dieren.

Milieuangelegenheden vallen onder de bevoegdheid van de gewesten. Het zijn de gewestelijke autoriteiten die verantwoordelijk zijn voor het aantonen en het afbakenen van een milieuverontreiniging (hotspots).

Conform de Europese wetgeving is de operator verantwoordelijk voor de veiligheid van de producten die hij op de markt brengt. Daartoe moet hij aan autocontrole doen.

Indien een operator in de primaire dierlijke productie activiteiten uitoefent in een zone waarvan door de gewestelijke autoriteiten (of in opdracht van hen) werd aangetoond dat deze gecontamineerd is met PFAS-verbindingen, of producten/grondstoffen gebruikt die geproduceerd zijn in dergelijke zone, moet hij dit in rekening brengen in zijn autocontrole d.m.v. een monitoring van zijn eindproducten. Dit geldt ook voor gebieden die door de gewestelijke autoriteiten werden afgebakend in afwachting van bijkomend onderzoek. De gebieden met aangetoonde contaminatie en deze die werden afgebakend in afwachting van bijkomend onderzoek, worden verder in de tekst aangeduid als "PFAS-risicozones"¹.

¹ Mogelijke informatiebronnen over PFAS-risicozones (niet-exhaustieve lijst): diverse communicatiekanalen of websites van gewestelijke of lokale overheden, pers...

- a) Op de specifieke PFAS-website van de Vlaamse overheid is een overzicht te vinden van de onderzoeken naar PFAS-vervuiling per gemeente: [Maatregelen per gemeente](#)
- b) De volgende sites van de Waalse overheid verschaffen informatie over PFAS:
 - [PFAS : la SWDE rassure, l'eau en Wallonie est potable et est contrôlée quotidiennement](#)
 - [Environnement-Santé en Wallonie : PFAS, généralités](#)
- c) Met betrekking tot het Brussels Hoofdstedelijk Gewest:
 - [Kwaliteit van het water in Brussel: hoe zit het met PFAS?](#)
 - [Waterkwaliteit in uw straat](#)

Hieronder worden richtsnoeren gegeven om een dergelijke monitoring te implementeren. De basisprincipes hierbij zijn dat de operator alle gekende risicofactoren in rekening brengt om de veiligheid van zijn eindproducten blijvend te kunnen garanderen en dat, bij ongewijzigde omstandigheden, de toegepaste monitoring bij aanhoudende conformiteit van die producten desgevallend kan worden afgebouwd in de tijd.

Implementatie van een monitoring op PFAS-verbindingen van de eindproducten

Frequentie van monsternemingen/analyses onder verantwoordelijkheid van de operator

Er wordt aanbevolen dat een operator in de primaire dierlijke productie, die activiteiten uitoefent in een PFAS-risicozone (zie boven), of producten/grondstoffen gebruikt die geproduceerd zijn in een dergelijke zone, in het kader van zijn autocontrole zo snel mogelijk na kennisname van deze situatie een eerste analyse laat uitvoeren voor PFAS-verbindingen (zie onder) op de dierlijke producten die hij produceert en dit per producttype en per diersoort, en nadien jaarlijks minstens 1 basisanalyse.

Er wordt geadviseerd om bovenop deze jaarlijkse basisanalyse een aanvullende analyse te laten uitvoeren per bijkomend element dat een risicoverhogende invloed heeft op PFAS-besmetting van de dierlijke producten, nl. bij:

- dieren met vrije uitloop,
- gebruik van drinkwater/water voor de aquacultuur (putwater, oppervlaktewater,...) afkomstig uit een PFAS-risicozone,
- gebruik van voeder waarvan de grondstoffen geoogst werden in een PFAS-risicozone.

Voorbeeld 1.

Een legkippenbedrijf met kippen met vrije uitloop komt te weten dat het gelegen is in een PFAS-risicozone. Er wordt aanbevolen zo snel mogelijk na kennisname hiervan een eerste analyse op PFAS te laten uitvoeren op de eieren en nadien jaarlijks minstens 2 analyses. Indien deze legkippen worden geslacht, wordt aanbevolen zo snel mogelijk na kennisname een eerste analyse op PFAS te laten uitvoeren op het vlees en nadien jaarlijks eveneens minstens 2 analyses.

Indien dit legkippenbedrijf eveneens kippen op stal heeft, wordt aanbevolen zo snel mogelijk na kennisname dat hij in een PFAS-risicozone gelegen is, een eerste analyse op PFAS te laten uitvoeren op deze eieren en nadien jaarlijks minstens 1 analyse. Indien deze kippen op stal ook worden geslacht, wordt aanbevolen zo snel mogelijk na kennisname een eerste analyse op PFAS te laten uitvoeren op het vlees en nadien jaarlijks eveneens minstens 1 analyse.

Voorbeeld 2.

Een varkensbedrijf met enkel dieren op stal komt te weten dat het gelegen is in een PFAS-risicozone. De dieren krijgen voeder afkomstig uit een dergelijke zone. Eigen putwater wordt als drinkwater ingezet. Er wordt aanbevolen dat de operator zo snel mogelijk na kennisname dat hij in een PFAS-risicozone gelegen is, een eerste analyse op PFAS laat uitvoeren op het vlees en nadien jaarlijks minstens 3 analyses.

Voorbeeld 3.

Een aquacultuurbedrijf komt te weten dat het gelegen is in een PFAS-risicozone. Het water dat wordt gebruikt (als medium) is afkomstig uit dergelijke zone. Er wordt aanbevolen dat de operator zo snel mogelijk na kennisname dat hij in een PFAS-risicozone gelegen is, een analyse op PFAS laat uitvoeren op de vis en nadien jaarlijks minstens 2 analyses.

Indien een operator wordt aanbevolen meerdere analyses per jaar te laten uitvoeren, is het van belang dat deze evenwichtig gespreid worden in de tijd.

Indien een operator, bij bewezen conformiteit van de eindproducten, kan aantonen dat de risicofactoren en de ermee gepaard gaande potentiële blootstelling gedurende een bepaalde tijd constant blijven, kan hiermee rekening worden gehouden bij het bepalen van het totaal aantal analyses van de eindproducten die jaarlijks worden voorzien. Indien de contaminatiegraad van de mogelijke bron stabiel blijft en de eindproducten ook conform zijn, kan desgevallend de operator besluiten om deze risicofactor na een bepaalde tijd niet meer in rekening te brengen.

Indien de resultaten gedurende 3 opeenvolgende jaren conform zijn en de contaminatie in de zone als historisch beschouwd kan worden, kunnen de analyses, in ongewijzigde omstandigheden, stopgezet worden. De gegevens die in het kader van deze autocontrole worden verzameld, moeten minstens 5 jaar worden bijgehouden maar er wordt aangeraden deze langer te bewaren, nl. tot de eerstvolgende FAVV-controle na het afronden van die periode van 3 jaar waarin alle resultaten van de eindproducten conform waren.

Analyse van de eindproducten: welke PFAS-verbindingen?

Verordening (EU) 2023/915² legt normen vast voor PFOS, PFOA, PFNA, PFHxS en de som van deze 4 PFAS-congeneren voor bepaalde producten van dierlijke oorsprong. Deze normen zijn van toepassing sinds 1 januari 2023.

² [Verordening \(EU\) 2023/915](#) van de Commissie van 25 april 2023 betreffende maximumgehalten aan bepaalde verontreinigingen in levensmiddelen en tot intrekking van Verordening (EG) nr. 1881/2006

Hierdoor zijn de actielimieten van het FAVV voor PFOS en PFOA voor die producten waarvoor er normen zijn vastgelegd, vervallen. Dit betekent dat de analyse voor die producten vanaf 2023 moet worden uitgevoerd op PFOS, PFOA, PFNA, PFHxS en de som van deze 4 PFAS-congeneren. Producten die één of meer van de vijf normen voor PFAS overschrijden, mogen niet in de handel worden gebracht, noch als zodanig, noch na vermenging met andere levensmiddelen, noch als ingrediënten in andere levensmiddelen. De levensmiddelen waarvoor er normen zijn en die vóór 1 januari 2023 legaal in de handel zijn gebracht, mogen tot hun datum van minimale houdbaarheid of hun uiterste consumptiedatum in de handel blijven.

Aangezien er voor melk momenteel geen Europese (of Belgische) normen zijn voorzien, blijven de actielimieten³ voor PFOS en PFOA geldig en blijven de analyses op PFOS en PFOA dus verplicht.

Analyse van runderbloed:

Het Wetenschappelijk Comité ingesteld bij het FAVV heeft een advies (advies 01-2025) gegeven over de correlatie tussen de PFAS-gehalten in runderbloed en de gehalten in het vlees en slachtafval van deze dieren. In dit advies wordt een gehalte in het bloedserum voorgesteld die als richtwaarde zou kunnen worden gebruikt om een conformiteit in het vlees, de lever en de nieren in te schatten.

Elke operator uit de primaire sector die een rundveebedrijf heeft en reden heeft om te vermoeden dat zijn beslag of een deel ervan besmet is met PFAS (PFOS, PFOA, PFNA of PFHxS) kan bloedstalen laten nemen bij levende dieren en de verkregen resultaten vergelijken met de maximale indicatieve waarde die door het Scicom werd vastgelegde richtwaarde.

Boven deze waarde is het zeer waarschijnlijk dat het vlees en slachtafval van de geteste dieren de Europese PFAS-normen overschrijden en dus niet conform zijn. Deze analyses maken ook deel uit van de autocontrole.

Het FAVV heeft op zijn website een schattingstool ter beschikking gesteld die kan worden gebruikt in het geval de resultaten in het bloed de indicatieve waarde overschrijden. Dit hulpmiddel bepaalt een aanbevolen indicatieve tijd die best in acht wordt genomen voordat het resultaat waarschijnlijk onder de richtwaarde ligt. Het FAVV kan echter niet aansprakelijk worden gesteld voor het verschil tussen de theoretische duur en de werkelijke duur.

³ Inventaris acties en actiegrenzen en voorstellen voor harmonisering in het kader van officiële controles > Deel 1 – Actiegrenzen voor chemische contaminanten: [Acties en actiegrenzen](#)

Overzicht revisies

Overzicht van de revisies van de richtsnoeren		
Versie	Van toepassing vanaf	Reden en omvang van de revisie
1.1	07/03/2022	- Niet van toepassing
2.0	01/09/2022	- Stemming van de verordening wat de maximumgehalten aan perfluoralkylstoffen in bepaalde levensmiddelen betreft
3.0	03/01/2023	- Publicatie en van toepassing worden van de verordening (EU) 2022/2388 van de Commissie van 7 december 2022 tot wijziging van verordening (EG) nr. 1881/2006 wat de maximumgehalten aan perfluoralkylstoffen in bepaalde levensmiddelen betreft
3.1	16/11/2023	- Vervanging van verordening (EU) 1881/2006 door verordening (EU) 2023/915, die deze verordening intrekt - Toevoeging van informatiebronnen in Wallonië en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest
3.2	30/04/2025	- Toevoeging van Scicom advies 01-2025 en het gebruik ervan in het kader van autocontrole